

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Schakels of obstakels? Nederlandse politieke partijen en de eensgezindheid, verdeeldheid en representativiteit van partijleden

Ridder, J.M. den

Citation

Ridder, J. M. den. (2014, November 12). *Schakels of obstakels? Nederlandse politieke partijen en de eensgezindheid, verdeeldheid en representativiteit van partijleden*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/29715>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/29715>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/29715> holds various files of this Leiden University dissertation.

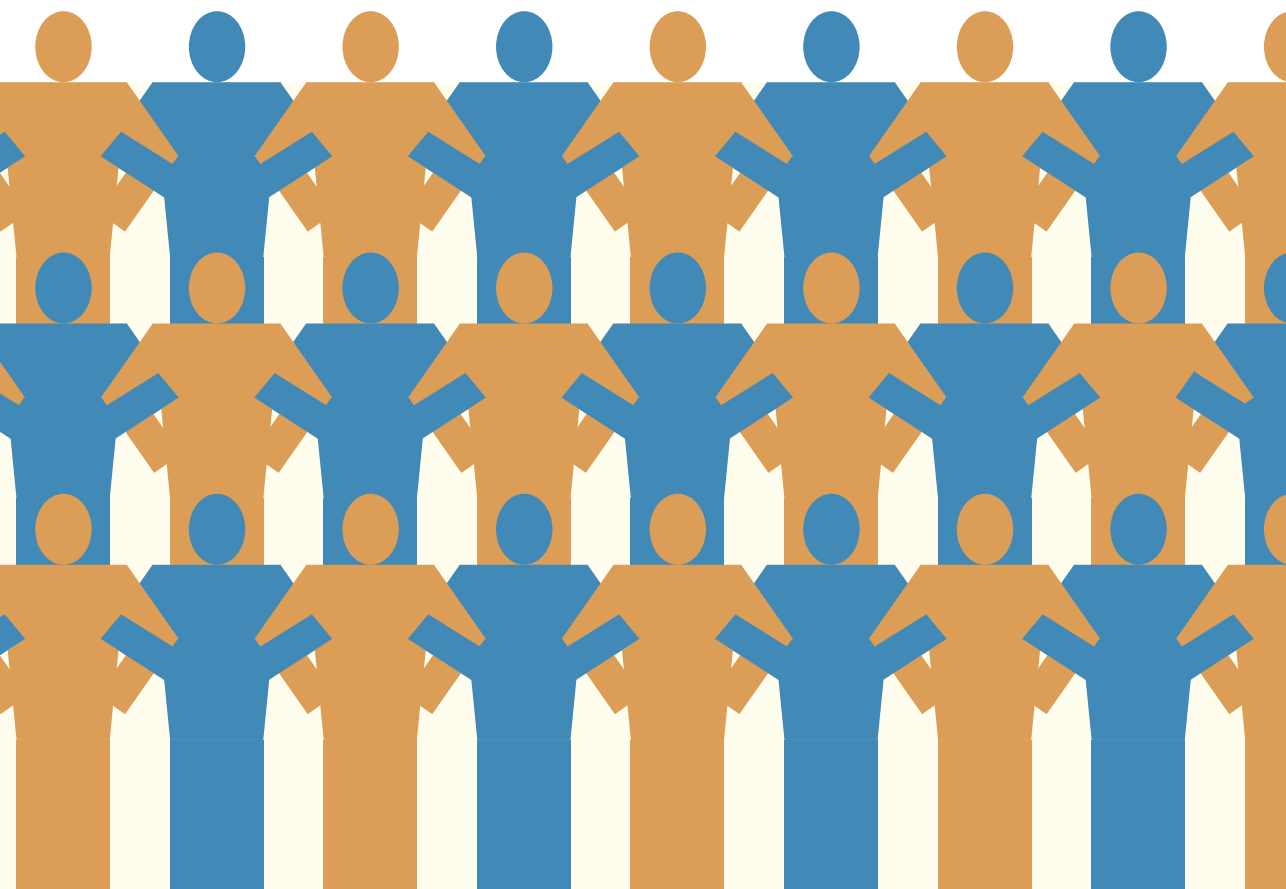
Author: Ridder, Jozefina Maria (Josje) den

Title: Schakels of obstakels? Nederlandse politieke partijen en de eensgezindheid, verdeeldheid en representativiteit van partijleden

Issue Date: 2014-11-12

Schakels of obstakels?

Nederlandse politieke partijen en de eensgezindheid,
verdeeldheid en representativiteit van partijleden

Josje den Ridder

SCHAKELS OF OBSTAKELS?

ISBN 978-90-9028543-6

NUR 754

© 2014, J.M. den Ridder

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of op enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de rechthebbende.

Omslag en omslagontwerp: Bureau Stijlzoorg, Utrecht

Opmaak: Textcetera, Den Haag

Vertaling samenvatting: Jessica Kroezen

Print: Wöhrmann Print Service

Schakels of obstakels?

Nederlandse politieke partijen en de eensgezindheid, verdeeldheid en
representativiteit van partijleden

Proefschrift

ter verkrijging van
de graad van Doctor aan de Universiteit Leiden,
op gezag van de Rector Magnificus prof. mr. C.J.J.M. Stolker,
volgens besluit van het College voor Promoties
te verdedigen op
woensdag 12 november 2014
klokke 13.45 uur

door

Jozefina Maria den Ridder

geboren te Leidschendam
in 1982

Promotiecommissie

Promotores: prof. dr. J.J.M. van Holsteyn
prof. dr. R.A. Koole

Overige leden: prof. dr. R.B. Andeweg
prof. dr. P. Dekker (Universiteit van Tilburg)
prof. dr. E. van Haute (Université Libre de Bruxelles)
prof. dr. G. Voerman (Rijksuniversiteit Groningen)

Inhoudsopgave

1	Partijleden in een representatieve democratie	1
1.1	Leveren partijleden een bijdrage aan de democratie?	1
1.2	Partijen en partijleden	6
1.2.1	Definities, vormen en functies van politieke partijen	6
1.2.2	Partijleden en de representatieve democratie	13
1.2.3	Discussie over het principe en de praktijk van partijleden	20
1.3	Deze studie: leden als schakels of obstakels?	25
1.3.1	Plaatsbepaling van dit onderzoek	25
1.3.2	Het Leidse partijledenonderzoek 1986-2008	29
1.4	Opbouw van dit boek	34
2	Partijen en partijleden in Nederland	37
2.1	Politieke partijen in Nederland	37
2.1.1	Nederlandse politieke partijen in de wet	37
2.1.2	Partijsysteem	39
2.1.3	Nederlandse politieke partijen in 2008	40
2.2	Rechten en plichten van Nederlandse partijleden	46
2.3	Wie zijn er lid van een politieke partij?	54
2.3.1	Dalende ledentallen	54
2.3.2	Achtergrondkenmerken van Nederlandse partijleden	59
2.4	Lidmaatschapsmotieven: waarom worden mensen partijlid?	65
2.5	Activisme: wat doen partijleden?	72
2.6	Slot: inhoud telt	86
3	Eensgezindheid en verdeeldheid binnen partijen	89
3.1	Vragen over eensgezindheid en verdeeldheid binnen partijen	89
3.1.1	Eensgezindheid vanuit electoraal, organisatorisch en bestuurlijk perspectief	90
3.1.2	Vragen over de eensgezindheid in hedendaagse politieke partijen	91
3.1.3	Opvattingen van leden geven inzicht in dynamiek binnen partijen	95
3.1.4	Onderzoeksvragen en methode	96
3.2	Polarisatie, verdeeldheid of eensgezindheid?	99
3.2.1	Hoe eensgezind zijn Nederlandse politieke partijen?	100
3.2.2	Welke partijen zijn minder eensgezind?	108
3.2.3	Onenigheid waarover?	113
3.2.4	Toegenomen of afgenomen eensgezindheid?	116
3.2.5	Vraagstukken met conflictpotentieel	119

3.3	Interne verdeeldheid: achtergronden en samenhang	120
3.3.1	Meningsverschillen en tegenstellingen in achtergronden, activisme en motieven	121
3.3.2	Groepen binnen partijen	130
3.4	Interne meningsverschillen in de ogen van partijleden	141
3.5	Slot: verdeeldheid binnen partijen	152
4	Verdeeldheid tussen partijen	155
4.1	Leveren leden een bijdrage aan inhoudelijke partijencompetitie?	155
4.1.1	Nederland één-partijstaat en de links-liberale consensus	157
4.1.2	Verschillen tussen partijen en hun leden	158
4.1.3	Onderzoeksvragen en methode	161
4.2	Eén pot nat?	162
4.2.1	Verschillen in opvattingen	163
4.2.2	Verschillen in <i>issue saliency</i> : partijdoelen en urgente vraagstukken	174
4.2.3	Welke partijen zijn één pot nat?	178
4.3	Convergentie of divergentie?	186
4.3.1	Consensus onder Paars, polarisatie na 'Fortuyn'?	186
4.3.2	Ontwikkelingen in de opvattingen van leden	189
4.3.3	Ontwikkelingen in <i>issue saliency</i> : belangrijke vraagstukken	196
4.3.4	Convergentie of divergentie?	198
4.4	Verschillen volgens partijleden	199
4.5	Slot: verschillen en overeenkomsten tussen ledenbestanden	204
5	Partijleden in de representatieve keten	207
5.1	Leden als schakels tussen kiezers en gekozenen	208
5.1.1	Het belang van inzicht in gelijkenis en congruentie	208
5.1.2	Verwachtingen over gelijkenis en congruentie van leden, kiezers en Kamerleden	214
5.2	Gelijkenis	220
5.2.1	Het demografisch profiel van leden, kiezers en Kamerleden	221
5.2.2	Afwijkende leden of afwijkende Kamerleden?	230
5.3	Congruentie	232
5.3.1	Opvattingen van leden, kiezers en Kamerleden	234
5.3.2	Congruentie tussen kiezers, leden en Kamerleden	255
5.4	De positie van partijleden volgens partijleden	265
5.5	Slot: partijleden als intermediair	268
6	Slotbeschouwing: de rol en toekomst van ledenpartijen in de representatieve democratie	275
6.1	Partijleden: schakels of obstakels in de representatieve democratie?	276
6.2	Een herwaardering van partijleden en ledenpartijen	283
6.3	Bijdrage van deze studie	287
6.4	Aanknopingspunten voor toekomstig onderzoek	290

Bijlagen	293	
Bijlage 1.1	Overzicht van partijledenonderzoek in Nederland	294
Bijlage 1.2	Weging	297
Bijlage 2.1	Verkiezingsuitslagen en samenstelling kabinetten 1981-2012	299
Bijlage 2.2	De organisatiestructuur van partijen	300
Bijlage 2.3	Overzicht van ledenrechten per partij in 2008	302
Bijlage 3.1	Vraagformuleringen issuevragen en links-rechtszelfplaatsing in 2008, 1999 en 1986	308
Bijlage 3.2	Meningen van partijleden over diverse politieke vraagstukken in 2008	310
Bijlage 3.3	Bijlage bij paragraaf 3.2.2	313
Bijlage 3.4	Bijlage bij paragraaf 3.2.3	316
Bijlage 3.5	Meningen van partijleden over diverse politieke vraagstukken in 1999 en 1986	321
Bijlage 3.6	Verschillen in achtergronden, activisme en lidmaatschapsmotieven	322
Bijlage 4.1	Uitkomsten post-hoc test 2008	331
Bijlage 4.2	Uitkomsten post-hoc test 1999 en 1986	334
Bijlage 4.3	Gestandaardiseerde canonische distriminantfunctie coëfficiënten	336
Bijlage 4.4	Gepercipieerde afstand en coalitievoorkeur	337
Bijlage 5.1	Respondentaantallen in PDC en PO	339
Bijlage 5.2	Opiniedistributies van kiezers, leden en Kamerleden	340
Bijlage 5.3	Overzicht opiniestructuur per partij, jaar en vraagstuk	366
Literatuurlijst	371	
Literatuur	371	
Statuten, reglementen en stukken van politieke partijen	396	
Websites	397	
Wetten en Kamerstukken	397	
Summary	399	
Links or Obstacles? Dutch political parties and the cohesion, division and representativeness of party members		
Dankwoord	409	
Curriculum Vitae	411	

